

De eerste stap op weg naar de top

Plan voor excellente wetenschap in de maak

Vooraf

Door de val van het kabinet heeft het Innovatieplatform (IP) besloten de fase van de Green Paper (online consultatie) over te slaan en meteen door te gaan naar de White Paper. Het IP maakt het voorstel af om er voor te zorgen dat wetenschap hoger op de politieke en maatschappelijke agenda komt. Hieronder treffen onze 'vrienden van wetenschap' een update aan over de richting van het plan.

Stand van zaken

Deze update stoelt op een intensieve dialoog met grote groepen mensen uit wetenschap, bedrijfsleven, politiek en andere gelederen van de maatschappij en alle relevante studies en rapporten. We hebben in een representatieve burgerpeiling de mening van de Nederlandse kiezer over wetenschappelijk onderzoek gepeild. Een meerderheid (55 procent) blijkt voorstander van meer investeringen in wetenschap, mits duidelijk aangegeven wat wetenschap omvat. Ook heeft een veertigtal belanghebbenden en betrokkenen uit wetenschap en bedrijfsleven met elkaar van gedachten gewisseld tijdens een intensieve tweedaagse sessie. Via een open en besloten online forum (www.vriendenvanwetenschap.nl) is een breed betrokken gezelschap in discussie gegaan over allerlei stellingen, en op een groot evenement in december 2009 hebben ruim zevenhonderd mensen in talloze workshops alle mogelijke knelpunten, mogelijkheden en kansen in het Nederland toponderzoek op een rij gezet. Wij zijn hen daarvoor veel dank verschuldigd. Op basis van deze dialoog en eigen onderzoek werken we toe naar een plan voor excellente wetenschap in Nederland.

Terug naar de top 5

We willen tot de meest concurrerende economieën ter wereld behoren; doel is de top 5. Deze ambitie is eerder uitgesproken door het Innovatieplatform, bijvoorbeeld in de Kennisinvesteringsagenda (KIA), door het kabinet zelf en onlangs nog door de Tweede Kamer in de unaniem aangenomen motie Hamer c.s. Excellent(e) onderwijs, wetenschap en innovatie in de meest brede betekenis van het woord vormen de basis voor het versterken van onze huidige positie, - een leven lang - onderwijs en ontwikkeling, onderzoek en innovatie behoren een centrale plaats te krijgen op de politieke agenda.

Nu meer dan ooit

De internationale financiële en economische crisis heeft de situatie waarin we verkeren stevig beïnvloed. De meeste landen, waaronder Nederland, gaan flink bezuinigen. Het meest concurrerend zullen die landen zijn die een goede balans weten te creëren. Een balans tussen enerzijds de inzet van hun beperkte middelen en mensen op hun nationale sterkten en anderzijds voldoende ruimte en

faciliteiten voor eigen initiatief, creativiteit, onderzoek en ondernemerschap. Nederland zal duidelijke keuzes moeten maken om zich in de toekomst te kunnen meten met de top 5. De bereidheid van wetenschap, bedrijfsleven, maatschappij en politiek om dit centraal te stellen in de eigen agenda's en hierbij samen te werken - ook met Europese en buitenlandse partners - zijn doorslaggevend voor het bereiken van resultaten. Door de val van het kabinet richten we ons met het plan op de politieke partijen en de parlementaire verkiezingen. We zijn ervan overtuigd dat het een belangrijke rol kan spelen bij het nieuw te maken regeerakkoord.

Achtergrond van het plan

Het gaat goed, maar het kan veel beter!

Op kwalitatieve (citaties) en kwantitatieve (aantallen publicaties¹) indicatoren scoort de Nederlandse wetenschap in internationaal perspectief zeer goed; op deze indicatoren behoren we tot de wereldtop. Deze prestaties zijn het gevolg van eerdere investeringen. Maar onze investeringen in onderzoek en ontwikkeling houden geen gelijke tred met de landen in de top. Goede waarnemers zien al de eerste scheurtjes. Zo heeft Denemarken ons onlangs uit de top 3 van de citatie-index gestoten, blijft de groei en aantallen publicaties met een eerste Nederlandse auteur achter en worden publicaties met een Nederlandse eerste auteur minder vaak geciteerd². Ook blijven we achter op het aantal hoger opgeleiden en onderzoekers: Nederland zit met 31% (25-64 jaar) boven het EU-gemiddelde (24%) en OESO-gemiddelde (28%), maar ver achter Canada (48%), Japan (41%), (USA (40%), Finland (36%) en Korea (35 %). We hebben 10 wetenschappelijke onderzoekers en ander R&D-personeel in dienst voor elke 1000 werkzame personen. Na China hebben we hiermee het laagste aandeel onderzoekers in de beroepsbevolking van 17 referentielanden.³ Daarnaast ligt de totale Nederlandse R&D-intensiteit met 1,71% van het BBP op een veel lager niveau dan die van de meeste (hiervoor genoemde) referentielanden (2,5% - 3%). Op R&D-intensiteit van de publieke sector behoort Nederland in 2009 voor het eerst tot de categorie 'achterblijvers' met een 0,7% aandeel.⁴ Tenslotte zijn uiteenlopende verwachtingen over samenwerking wetenschap en bedrijfsleven, te lage kwaliteit in de breedte van de instroom (scholieren, buitenlands talent), verbetering wederzijdse betrokkenheid van wetenschap en maatschappij en een versnipperde organisatie en sturing van het wetenschappelijk systeem belangrijke aandachtspunten.

Beginnen bij de basis

In de brede wetenschapsdialoog (Online discussie, Event 'vrienden van wetenschap', dialoogsessie in Noordwijk) is het over 5 thema's gegaan; financiering, systeem/organisatie, economie, onderwijs

¹ Nederland scoort internationaal ook hoog in de productie van publiek-private publicaties, een blijk van gezamenlijke kennisproductie en kennisoverdracht.

² bron: concept NOWT-rapport 2010

³ Referentielanden: België, Denemarken, Duitsland, Finland, Frankrijk, Ierland, Noorwegen, Oostenrijk, Verenigd Koninkrijk, Zweden, Zwitserland, Australië, Canada, Japan, Verenigde Staten, Zuid-Korea, China.

⁴ bron: concept NOWT-rapport 2010

en maatschappij. Op alle thema's zijn aandachtspunten vastgesteld. Maar iedereen heeft aangegeven dat allereerst de financiering en de organisatie van de wetenschap in Nederland moet kloppen. Hier ligt de eerste stap. In het af te ronden plan van het Innovatieplatform kiezen wij ervoor om deze twee onderdelen centraal te stellen en verder uit te werken.

Een hoogvlakte met pieken

Wij zien een wetenschappelijke *hoogvlakte* voor ons met daarin een aantal duidelijke *pieken* – een hoogwaardige basis voor alle disciplines met strategisch gekozen *topthema's*. Die *topthema's* moeten Nederland aantrekkelijk maken voor excellente wetenschappers en dragen tegelijkertijd bij aan economie, bedrijfsleven en maatschappelijke problemen en wensen (bijvoorbeeld onderzoek naar duurzame energie, veroudering en zorg, of nano-technologie waar Nederland in uitblinkt). Om de hoogvlakte met de pieken te bereiken, is sturing nodig – en dan vooral sturing op excellentie in plaats van sturing op de breedte zoals nu gebeurt. Er zullen keuzes gemaakt moeten worden.

Keuzes maken om uit te blinken

De organisatie van wetenschappelijk onderzoek in Nederland is, voorzichtig gezegd, complex. Er zijn veertien universiteiten, die het ieder voor zich goed doen, maar geen uitschieters naar boven laten zien. Er zijn meer dan honderd grote instituten, aangestuurd en gefinancierd door verschillende departementen, het bedrijfsleven, private fondsen en de Europese Unie. De overheid wil veel, en stimuleert onderzoek op meer dan tweehonderd kennis-, innovatie- en maatschappelijke thema's. Al eerder is de vraag opgeworpen of door al deze prioriteiten, doelstellingen en sturingsinstrumenten de wetenschap in praktijk niet teveel wordt afgeremd in zijn ontwikkeling. Alle deelnemers aan de discussie zijn het er over eens dat de financiering van het Nederlands wetenschappelijk onderzoek te versnipperd is: er zijn te veel instanties, te veel prioriteiten en te veel loketten. Het ontbreekt het Nederlands wetenschappelijk onderzoek aan focus. Wil je in de wereldtop meedoen, dan moet je in een klein land je talenten en middelen bundelen. Willen we uitblinken, dan moeten we keuzes maken!

Nieuw raamwerk

In onze visie zijn we in Nederland met relatief weinig middelen goed in staat om excellente wetenschap te faciliteren als we *gezamenlijk* een doelgericht, samenhangend en overzichtelijk beleidsraamwerk met heldere prioriteiten en gebundelde geldstromen durven neer te zetten en te handhaven. Natuurlijk moet dat gebeuren zonder daarbij de brede wetenschapsbasis aan te tasten. Wel moet het wetenschapsbeleid meer afgestemd te zijn op het innovatiebeleid en vice versa. Het uiteindelijke beleidsraamwerk dient ook de onderzoekers en organisaties in het veld voldoende ruimte te bieden en te stimuleren om eigen profielen te kiezen op basis waarvan ze zich kunnen onderscheiden, in samenwerking met anderen op een efficiënte wijze talenten en middelen kunnen bundelen en excelleren.

Het definitieve plan zal in april op deze site zijn te vinden.